Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.07.2011, sen. zn. 29 NSČR 21/2009, ECLI:CZ:NS:2011:29.NSCR.21.2009.1

Číslo: 150/2011

Právní věta: Ustanovení § 430 insolvenčního zákona ukládá insolvenčnímu soudu povinnost vyrozumět o zahájení insolvenčního řízení a o vydání rozhodnutí o úpadku a doručit zvlášť i výzvu k podávání přihlášek pohledávek jen vůči známým věřitelům z jiných členských států Evropské unie s výjimkou Dánska; ve vztahu ke „známým věřitelům z České republiky“ a k „neznámým věřitelům z členských států Evropské unie s výjimkou Dánska“ insolvenční soud takovou povinnost nemá. Výzvu k podávání přihlášek pohledávek dle § 430 odst. 3 insolvenčního zákona má insolvenční soud formulovat tak, že ji adresuje „známým věřitelům z ostatních (jiných) členských států Evropské Unie s výjimkou Dánska“ a doplní poučení, že tato výzva neplatí pro věřitele z České republiky.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.07.2011

Spisová značka: 29 NSCR 21/2009

Číslo rozhodnutí: 150

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Insolvence

Předpisy: čl. 40 Nařízení (ES) č. 1346/2000
§ 110 IZ
§ 136 IZ
§ 173 odst. 1 IZ
§ 185 IZ
§ 430 IZ

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Usnesením ze dne 26. 2. 2009 M ě s t s k ý s o u d v Praze (dále též jen „insolvenční soud“) odmítl – cituje ustanovení § 173 odst. 1 a § 185 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), ve znění pozdějších předpisů – přihlášku pohledávky věřitele č. 324, IMCD, a. s., (bod I. výroku) a určil, že právní mocí tohoto rozhodnutí účast tohoto věřitele v insolvenčním řízení končí (bod II. výroku).

Insolvenční soud vyšel z toho, že usnesením Městského soudu v Praze ze dne 20. 1. 2009 byl zjištěn úpadek dlužníka a věřitelé, kteří tak dosud neučinili, byli vyzváni, aby své pohledávky přihlásili do 30 dnů od zveřejnění tohoto usnesení v insolvenčním rejstříku.

Dále poukázal na to, že přihláška pohledávky věřitele č. 324 byla předána k poštovní přepravě dne 20. 2. 2009, tedy po třicetidenní lhůtě počítané ode dne rozhodnutí o úpadku, jehož účinky nastaly dne 20. 1. 2009. Lhůta k podání přihlášky marně uplynula 19. 2. 2009, proto insolvenční soud postupoval dle § 185 insolvenčního zákona.

K odvolání věřitele č. 324 V r c h n í s o u d v Praze ze dne 6. 4. 2009 potvrdil usnesení insolvenčního soudu.

Odvolací soud – odkazuje na ustanovení § 71 a násl. § 136 odst. 2 písm. d), odst. 3 a 4, § 173 odst. 1, § 185 a § 430 insolvenčního zákona – doplnil, že insolvenční řízení bylo zahájeno 22. 9. 2008 v 15.45 hod. a že rozhodnutí o úpadku (zveřejněné v insolvenčním rejstříku 20. 1. 2009 v 8.58 hod.) nepostrádá žádnou ze zákonem předepsaných náležitostí, včetně lhůty stanovené k přihlášení pohledávek a poučení o následcích jejího zmeškání. Dodal, že konec této lhůty připadl na čtvrtek 19. 2. 2009.

Insolvenční soud proto podle odvolacího soudu nepochybil, když rozhodl o přihlášce odvolatele a o ukončení jeho účasti v insolvenčním řízení podle ustanovení § 185 insolvenčního zákona, neboť odvolatel podal přihlášku opožděně (20. 2. 2009).

K odvolací argumentaci odvolací soud připomněl zásadu „ignoratia legis non excusat“ a zdůraznil, že počínaje podáním přihlášky byl dlužník (správně věřitel) v insolvenčním řízení zastoupen advokátem, jenž by měl být obeznámen s platnou právní úpravou a jenž by měl být schopen rozlišit mezi lhůtou stanovenou k přihlášení pohledávek tuzemským věřitelům a lhůtou stanovenou k přihlášení pohledávek známým zahraničním věřitelům, již mají své obvyklé místo pobytu, bydliště nebo sídlo v některém z členských států Evropské unie s výjimkou Dánska.

Věřitel č. 324 podal proti usnesení odvolacího soudu dovolání, jehož přípustnost opírá o zásadní právní význam napadeného rozhodnutí, namítaje, že spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tedy, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b/ zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu) a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí přisuzuje dovolatel řešení otázky, kdy věřitelům skončí lhůta pro podání přihlášek, vydá-li insolvenční soud dvě výzvy.

Soudům nižších stupňů vytýká, že při svém rozhodování nevzaly v potaz výzvu zveřejněnou 21. 1. 2009, respektive že shrnuly, že se týká pouze věřitelů ze států Evropské unie, dodávaje, že Česká republika je také členem Evropské unie. Výklad použitý soudy má za diskriminující a znevýhodňující postavení tuzemských věřitelů.

Jelikož v insolvenčním řízení má být přiměřeně použit občanský soudní řád, dovolatel usuzuje, že na daný případ analogicky dopadá ustanovení § 204 o. s. ř. o nesprávném poučení, vzhledem ke kterému platí, že lhůta je zachována i tehdy, jestliže se účastník tímto nesprávným poučením řídil.

A konečně dovolatel uzavírá, že soud, který se jí nehodlal řídit, neměl výzvu zveřejňovat. Tím, že tak učinil, jednal nepředvídatelně a narušil právo na spravedlivý proces.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z odůvodnění:

S přihlédnutím k době vydání dovoláním napadeného usnesení se rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (ve znění účinném do 30. 6. 2009) podává z bodu 12., části první,

článku II. zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Insolvenční zákon je na danou věc uplatnitelný ve znění účinném do 8. 6. 2009, tj. naposledy ve znění zákona č. 458/2008 Sb.

Podle ustanovení § 7 odst. 1 insolvenčního zákona pro insolvenční řízení a pro incidenční spory se použijí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu, nestanoví-li tento zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení.

Pro rozhodnutí vydaná v insolvenčním řízení jsou tudíž ustanovení občanského soudního řádu o přípustnosti dovolání přiměřeně aplikovatelná dle § 7 odst. 1 insolvenčního zákona.

Dovolání v této věci je přípustné podle ustanovení § 239 odst. 3, části věty před středníkem, o. s. ř. (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2008, sen. zn. 29 NSČR 4/2008, uveřejněné pod číslem 25/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále též jen „R 25/2009“).

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Z ustanovení § 110 insolvenčního zákona se podává, že věřitelé dlužníka jsou od zahájení insolvenčního řízení oprávněni uplatnit v něm své pohledávky přihláškou, a to i v případě, že insolvenční soud ještě nezveřejnil výzvu k podávání přihlášek (odstavec 1). Insolvenční soud vyzve věřitele, kteří chtějí své pohledávky uplatnit v insolvenčním řízení, aby podali přihlášku pohledávky. Tuto výzvu lze spojit s oznámením o zahájení insolvenčního řízení; je-li výzva učiněna samostatně až v průběhu insolvenčního řízení, oznamuje se stejným způsobem, jakým se oznamuje zahájení insolvenčního řízení (odstavec 2). Přihlášky pohledávek na základě výzvy podle odstavce 2 mohou věřitelé podávat až do rozhodnutí o úpadku. Kratší lhůtu není insolvenční soud oprávněn stanovit. Náležitosti této výzvy stanoví prováděcí právní předpis (odstavec 3).

Podle ustanovení § 136 insolvenčního zákona rozhodnutí o úpadku musí obsahovat i výzvu, aby věřitelé, kteří dosud nepřihlásili své pohledávky, tak učinili ve stanovené lhůtě, s poučením o následcích jejího zmeškání (odstavec 2 písm. d/). Lhůta k přihlášení pohledávek stanovená v rozhodnutí nesmí být kratší třiceti dnů a delší dvou měsíců (odstavec 3). Je-li s rozhodnutím o úpadku spojeno rozhodnutí o povolení oddlužení, činí lhůta k přihlášení pohledávek 30 dnů (odstavec 4).

Ustanovení § 173 odst. 1 insolvenčního zákona pak určuje, že věřitelé podávají přihlášky pohledávek u insolvenčního soudu od zahájení insolvenčního řízení až do uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku. K přihláškám, které jsou podány později, insolvenční soud nepřihlíží a takto uplatněné pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují.

Dle ustanovení § 185 insolvenčního zákona, jestliže v průběhu insolvenčního řízení nastala skutečnost, na základě které se podle tohoto zákona k přihlášce pohledávky nebo k přihlášené pohledávce nepřihlíží, insolvenční soud odmítne přihlášku rozhodnutím, proti kterému je odvolání přípustné a které se doručuje zvlášť přihlášenému věřiteli, dlužníku a insolvenčnímu správci; odvolání proti němu může podat jen přihlášený věřitel. Právní mocí takového rozhodnutí účast tohoto věřitele v insolvenčním řízení končí; o tom insolvenční soud přihlášeného věřitele uvědomí ve výroku rozhodnutí.

Podle ustanovení § 430 insolvenčního zákona známé věřitele dlužníka, kteří mají své obvyklé místo pobytu, bydliště nebo sídlo v některém z členských států Evropské unie s výjimkou Dánska, vyrozumí insolvenční soud neprodleně o zahájení insolvenčního řízení a o vydání rozhodnutí o úpadku (odstavec 1). Povinnost vyrozumět známé věřitele podle odstavce 1 splní insolvenční soud tím, že jim zvlášť doručí rozhodnutí, kterým se oznamuje zahájení insolvenčního řízení, a rozhodnutí o úpadku nebo jeho zkrácené znění (odstavec 2). Známým věřitelům podle odstavce 1 insolvenční soud zvlášť doručí i výzvu k podávání přihlášek pohledávek (odstavec 3).

Jak je patrno z insolvenčního spisu, insolvenční soud vyzval všechny věřitele k podávání přihlášek ve smyslu ustanovení § 110 insolvenčního zákona již ve vyhlášce, kterou se ve smyslu § 101 insolvenčního zákona oznamuje zahájení insolvenčního řízení (ze dne 22. 9. 2008). Ve výše označeném rozhodnutí o úpadku pak vyzval (pod bodem V. výroku) věřitele, kteří dosud nepřihlásili své pohledávky, aby tak učinili ve lhůtě 30 dnů ode dne zveřejnění tohoto usnesení v insolvenčním rejstříku. Tamtéž je poučil, že:

– Přihlášky se podávají dvojmo, včetně příloh, u Městského soudu v Praze, a to pouze na předepsaném formuláři, který je zveřejněn na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti www.justice.cz nebo na stránkách Insolvenčního rejstříku http://isir.justice.cz.

– K přihláškám, které budou podány později, insolvenční soud nepřihlíží a takto přihlášené pohledávky nebudou v insolvenčním řízení uspokojeny.

– Přihlašují se i pohledávky, které již byly uplatněny u soudu, jakož i pohledávky vykonatelné včetně těch, které jsou vymáhány výkonem rozhodnutí nebo exekucí. Přihlásit lze i pohledávku nesplatnou nebo pohledávku vázanou na podmínku. K přihlášce pohledávky je třeba připojit listiny, kterých se přihláška dovolává.

Podle insolvenčního spisu dále insolvenční soud dne 21. 1. 2009 v 9.53 hod. zveřejnil v insolvenčním rejstříku také výzvu datovanou 20. 1. 2011, podle které „věřitelé z členských států Evropské unie“, kteří doposud nepřihlásili své pohledávky, tak musí učinit ve lhůtě 30 dnů ode dne doručení této výzvy. Tamtéž insolvenční soud adresáty poučil, že k zachování lhůty postačí, je-li přihláška posledního dne lhůty odevzdána orgánu, který má povinnost písemnost doručit, a že k přihláškám, které jsou podány později, insolvenční soud nepřihlíží a takto uplatněné pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují. Poskytl jim rovněž poučení o způsobu, jakým mají být přihlášky podány, a potřebě učinit podání v překladu do českého jazyka.

Na tomto základě Nejvyšší soud především poznamenává, že vzhledem k době zveřejnění rozhodnutí o úpadku (jak ji popsal odvolací soud) je přiléhavý závěr odvolacího soudu, že posledním dnem propadné (konečné) lhůty k podávání přihlášek, určené rozhodnutím o úpadku, byl čtvrtek 19. 2. 2009.

K tomu lze již na tomto místě doplnit, že lhůta k podání přihlášky je – v souladu s ustanovením § 57 odst. 3 o. s. ř. – lhůtou, k jejímuž zachování postačí, je-li přihláška posledního dne lhůty odevzdána orgánu, který má povinnost písemnost doručit insolvenčnímu soudu (srov. opět shodně R 25/2009). Dovolatel nicméně nezpochybňuje, že třicetidenní procesní lhůtu určenou k podání přihlášky v rozhodnutí o úpadku (obsahujícím i poučení o následcích zmeškání lhůty) nedodržel (nevede spor o závěr, že přihlášku dal na poštu k přepravě až po uplynutí lhůty určené rozhodnutím o úpadku).

Následky zmeškání lhůty k přihlášení pohledávky pak vyplývají z citovaného § 173 odst. 1 insolvenčního zákona a promítají se právě v rozhodnutí, jímž insolvenční soud opožděnou přihlášku odmítne dle § 185 insolvenčního zákona.

Zbývá tedy určit, zda na závěru o opožděnosti podané přihlášky může něco změnit dovolatelova argumentace opírající se o tvrzení, že soudy při svém rozhodování nevzaly v potaz výzvu zveřejněnou 21. 1. 2009, respektive že shrnuly, že se týká pouze věřitelů ze států Evropské unie, když Česká republika je také členem Evropské unie.

Problematikou známých věřitelů dlužníka ve smyslu § 430 insolvenčního zákona se Nejvyšší soud zabýval již v R 25/2009 a následně pak i v usnesení ze dne 22. 10. 2009, sen. zn. 29 NSČR 27/2009, uveřejněném pod číslem 63/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „R 63/2010“). V obou těchto rozhodnutích uzavřel, že v situaci, kdy insolvenční zákon prostřednictvím insolvenčního rejstříku spočívá na principu, že insolvence (insolvenční řízení) je věcí veřejnou (prosazovanou neprodleným elektronickým zpřístupněním obsahu insolvenčních spisů v insolvenčním rejstříku), není pro zvláštní postup vůči známým tuzemským věřitelům dlužníka věcné opodstatnění.

K tomu tamtéž vysvětlil, že známým věřitelům dlužníka přiznává insolvenční zákon právo na zvláštní zacházení jen výjimečně, v případech daných povahou věci.

Především jde o úpravu obsaženou v § 346 odst. 2 insolvenčního zákona, jež se pojí s předem připravenou reorganizací, a o úpravu obsaženou v § 401 odst. 2 insolvenčního zákona, která se váže k předem připravenému oddlužení (tato ustanovení vymezují předpoklady, za nichž lze uznat výsledky hlasování věřitelů o přijetí reorganizačního plánu, respektive o přijetí způsobu oddlužení, které se uskutečnilo nejen mimo schůzi věřitelů, nýbrž i před zahájením insolvenčního řízení). V takovém případě (kdy vyrozumění prostřednictvím insolvenčního rejstříku nepřichází v úvahu, neboť insolvenční řízení ještě nebylo zahájeno) samozřejmě není možné, aby dlužník do procesu hlasování nezapojil (tím, že je osloví) své známé věřitele.

Ozřejmil dále, že z principu stejného zacházení se známými věřiteli z ústavního hlediska nevybočuje ani úprava obsažená v § 373 a § 374 insolvenčního zákona, když tam způsob jiného zacházení se známými věřiteli dlužníka vyplývá (v návaznosti na komunitární právo, konkrétně na směrnice č. 2001/24/ES a č. 1994/19/ES) z toho, o jakého dlužníka jde. Vysvětlil též, že ústavně ospravedlnitelnou výjimku tvoří rovněž úprava obsažená v § 430 insolvenčního zákona, když potud jde o přizpůsobení insolvenčního zákona i jinak přímo aplikovatelnému nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, ze dne 29. 5. 2000, o úpadkovém řízení (dále též jen „nařízení“), jehož česká verze byla uveřejněna ve Zvláštním vydání úředního věstníku EU (Kapitola 19, Svazek 01, str. 191-208) dne 20. 8. 2004 (srov. článek 40 tohoto nařízení), a o respektování zjevného faktu přirozené jazykové bariéry, která věřitelům s místem obvyklého pobytu, bydlištěm nebo sídlem v některém z členských států Evropské unie zpravidla brání v účinném využití insolvenčního rejstříku coby zdroje informací o insolvenčním řízení.

V R 25/2009 (proti němuž byla podána i ústavní stížnost, kterou Ústavní soud odmítl usnesením ze dne 26. 1. 2009, sp. zn. I. ÚS 2536/08, jež je veřejnosti k dispozici na webových stránkách Ústavního soudu) a následně i v R 63/2010 Nejvyšší soud také vysvětlil význam § 430 insolvenčního zákona, jako ustanovení týkajícího se (ve shodě s článkem 40 nařízení) jen věřitelů z jiných členských států Evropské unie (a nikoliv věřitelů tuzemských), čemuž odpovídá (ve shodě s důvodovou zprávou k vládnímu návrhu insolvenčního zákona, jenž projednávala Poslanecká sněmovna ve svém 4. volebním období 2002 – 2006 jako tisk č. 1120) též umístění příslušného ustanovení v části třetí, hlavě II. insolvenčního zákona, nazvané „Vztah ke státům Evropské unie“. Závěr, že nejde o výklad diskriminující, odporující ústavnímu pořádku České republiky, potvrzují nejen R 25/2009 a R 63/2010, nýbrž i výše označené usnesení Ústavního soudu.

Lze tedy shrnout, že ustanovení § 430 insolvenčního zákona ukládá insolvenčnímu soudu povinnost vyrozumět o zahájení insolvenčního řízení a o vydání rozhodnutí o úpadku a doručit zvlášť i výzvu k

podávání přihlášek pohledávek jen vůči známým věřitelům z jiných členských států Evropské unie s výjimkou Dánska; ve vztahu ke „známým věřitelům z České republiky“ a k „neznámým věřitelům z členských států Evropské unie s výjimkou Dánska“ insolvenční soud takovou povinnost nemá.

Nejvyššímu soudu tak zbývá určit, zda způsob, jakým bylo ustanovení § 430 insolvenčního zákona aplikováno insolvenčním soudem v této věci (podoba výzvy zveřejněné 21. 1. 2009), mohl vyvolat u dlužníkových věřitelů z České republiky dojem, že pro počátek lhůty k podání přihlášky do insolvenčního řízení je rozhodná až (teprve) výzva zveřejněná 21. 1. 2009 a nikoliv již výzva zveřejněná (jako součást rozhodnutí o úpadku) již 20. 1. 2009. Tedy, zda výzva byla formulována natolik určitě, že nevyvolávala pochybnosti o jejím obsahu a o okruhu adresátů, jímž je adresována.

Výzva dle § 430 odst. 3 insolvenčního zákona je určitá a srozumitelná, je-li výkladem objektivně pochopitelná; jinak řečeno, může-li typický účastník insolvenčního řízení tuto výzvu bez rozumných pochybností o jejím obsahu adekvátně vnímat.

K tomu Nejvyšší soud uvádí, že tam, kde příslušné ustanovení zákona (zde § 430 insolvenčního zákona) může vyvolat určité (byť nikoliv opodstatněné) pochybnosti o okruhu osob, jimž má být adresována výzva soudu učiněná na jeho základě, je vhodné a žádoucí, aby soud výzvu konkretizoval způsobem, jenž takové pochybnosti již nevyvolá. Jinak řečeno, je vhodné a žádoucí, aby insolvenční soud formuloval výzvu k podávání přihlášek pohledávek dle § 430 odst. 3 insolvenčního zákona tak, že ji adresuje „známým věřitelům z ostatních (jiných) členských států Evropské unie s výjimkou Dánska“ a doplní poučení, že tato výzva neplatí pro věřitele z České republiky.

V poměrech posuzované věci (kde adresáty výzvy zveřejněné 21. 1. 2009 jsou „věřitelé z členských států Evropské unie“) však Nejvyšší soud uzavírá, že způsob, jakým insolvenční soud výzvu formuloval, nemohl u tuzemského věřitele vyvolat dojem, že je výzva určena jemu, a to i s přihlédnutím k tomu, že v té době již takový věřitel musel znát obsah výzvy zveřejněné 20. 1. 2009 (a jemu adresované) jako součást rozhodnutí o úpadku, a k tomu, že věřitelé oslovení výzvou zveřejněnou 21. 1. 2009 byli žádáni o překlad do českého jazyka. Obě zkoumané výzvy se nepřekrývají (jak naznačuje dovolací argumentace), nýbrž se v souladu s příslušnými ustanoveními insolvenčního zákona, která jejich vydání předepisují (§ 136, § 430 insolvenčního zákona), doplňují.

Odvolací soud tedy nepochybil, jestliže uzavřel, že výzva zveřejněná 21. 1. 2009 je adresována jen známým „zahraničním“ věřitelům, již mají své obvyklé místo pobytu, bydliště nebo sídlo v některém z členských států Evropské unie s výjimkou Dánska. Přiléhavý je ostatně i závěr odvolacího soudu, že právě dovolatel měl být ve svých osobních poměrech schopen rozlišit význam obou výzev, jestliže přihlášku podával již jako zastoupený advokátem (na základě procesní plné moci ze dne 19. 2. 2009). O „nepředvídatelné narušení práva na spravedlivý proces“ (jak tvrdí dovolatel) nejde.

Pro úplnost lze doplnit, že dle údajů obsažených v přihlášce se dovolatelem přihlašované pohledávky staly splatnými ve čtvrtém čtvrtletí roku 2008, takže dovolateli nic nebránilo přihlásit je do insolvenčního řízení i před rozhodnutím o úpadku (reagovat již na výzvu insolvenčního soudu z 22. 9. 2008).

Rozhodnutí soudů nižších stupňů jsou z pohledu výše podaného výkladu též v souladu s obecným právním principem „vigilantibus iura scripta sunt“ (bdělým náležejí práva).

Dovolateli se tudíž v rovině právního posouzení věci správnost napadeného rozhodnutí zpochybnit nepodařilo. Nejvyšší soud proto dovolání jako neopodstatněné zamítl podle § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř.